

Dværgvandnymfe, *Nehalennia speciosa* (Charpentier), ny for Danmark (Odonata, Coenagrionidae)

Mogens Holmen

Holmen, M.: The damselfly *Nehalennia speciosa* (Charpentier, 1840) new to Denmark. Ent. Meddr 59: 1-3, Copenhagen, Denmark 1991. ISSN 0013-8851.

A large population of *Nehalennia speciosa* (Charp.) was discovered in June 1990 in a locality near Elsinore in north-eastern Zealand. The species was found along edges of an oligotrophic pool in a small quaking bog surrounded by coniferous forest.

Mogens Holmen, Højbjergvej 11, Højbjerg, DK-3200 Helsingør, Danmark.

Den 27. juni 1990 konstateredes en stor bestand af dværgvandnymfe, *Nehalennia speciosa* (Charpentier, 1840), i »Fandens Hul«, Teglstруп Hegn, ca. 500 m sydøst for Hellebæk Avlsgård (NEZ; UTM: UC41). Bestanden talte flere hundrede individer, hvoraf indsamledes 1 ♂ og 2 ♀♀ (M. Holmen leg., coll. Zoologisk Museum, København). Arten er ikke tidligere kendt fra Danmark.

Nehalennia speciosa er udbredt fra Mellem-europa og det sydlige Fennoskandien til Japan og det nordlige Asien (De Marmels, 1984; Askew, 1988; van Vondel & Verdonk, 1988). Arten er medtaget i guldsmedeafsnittet i Danmarks Fauna (Esbén-Petersen, 1910), idet fund i Nordtyskland og Sydsverige sandsynliggjorde en dansk forekomst. Også Peter Nielsen (in litt., 1987) mente, at arten måske kunne findes i Danmark.

Alligevel er fundet noget overraskende. *N. speciosa* er nemlig generelt sjælden og i tilbagegang i Vesteuropa. I en af Europarådets publikationer (van Vondel & Verdonk, 1988) redegøres for artens europæiske status: I Belgien, Holland og Frankrig er den muligvis uddød, og i hvert af de øvrige vesteuropæiske lande, hvor den er fundet, er der højst nogle få kendte lokaliteter tilbage. I samme publikation angives *N. speciosa* som »sårbar« i Europa, og som konsekvens heraf anbefales det kraftigt at give fuld beskyttelse til alle levesteder.

N. speciosa angives i litteraturen som knyttet til lavvandede, sumpede områder, hvor der under oligo- eller mesotrofe forhold er udviklet en ret tæt, ensartet sumpvegetation (magnocaricion), oftest domineret af storer (*Carex*), undertiden også af padderokker (*Equisetum*), siv (*Juncus*), tagrør (*Phragmites*) eller andre græsser (Ris, 1909; De Marmels & Schiess, 1977; Sandhall, 1987; Nielsen, in litt. 1987; Askew, 1988; van Vondel & Verdonk, 1988).

Den danske lokalitet er kendt som et ekstremfattigkær af største botaniske værdi, idet den dels har en veludviklet og uforstyrret hængesækvegetation, dels har været findested for den rødlistede art blomstersiv (*Scheuchzeria palustris* L.) (Hovedstadsrådet, 1989a). »Fandens Hul« er omkranset af nåleskov og består af et mindre vandhul omgivet af en hængesæk af tørvemosser (*Sphagnum* spp.). Vandhullet er dybt, surt, oligotroft og brunvandet. Langs dets kant findes partier med løs vegetation af tørvemoser i vandet og desuden med især sumplanterne hundehvene (*Agrostis canina* L.), bukkeblad (*Menyanthes trifoliata* L.), dusk-fredløs (*Lysimachia thyrsoiflora* L.) og mod øst dynd-star (*Carex limosa* L.). Det var i denne sumpvegetation, at *N. speciosa* blev fundet.

I alt lever 15-20 arter af guldsmede og vandnymfer på lokaliteten. Af andre sjældnere eller for biotopen karakteristiske arter

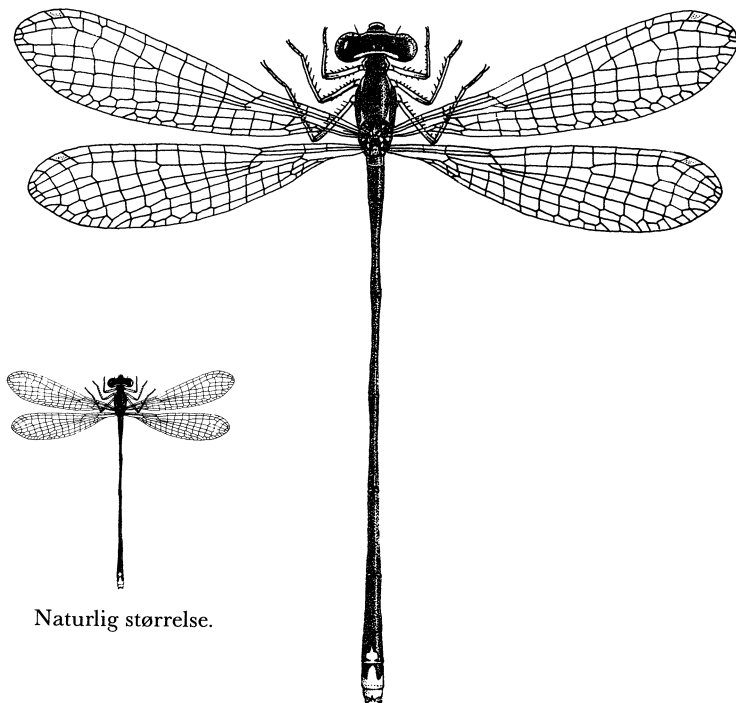

Fig. 1. *Nehalennia speciosa* (Charp.), ♂.

kan nævnes: *Aeshna subarctica* Walk., *Soma-tochlora flavomaculata* (vander Lind.), *Sympetrum danae* (Sulz.) og *Leucorrhinia dubia* (vander Lind.).

Lokaliteten har kun ændret sig meget lidt gennem de sidste 25 år. *N. speciosa* har næppe været eftersøgt her tidligere og kan meget vel tænkes at have levet på lokaliteten igennem mange år.

Stedet er omfattet af naturfredningslovens generelle beskyttelse af større vådområder (paragraf 43), men er ikke egentligt fredet. Det er beliggende i statsskov i et område, der bl.a. anvendes som øvelsesterræn for forsvaret. I Regionplanen (Hovedstadsrådet, 1989b) indgår lokaliteten i et kerneområde for biologiske fredningsinteresser, hvori der skal tages særligt hensyn til disse interesser. Den nuværende anvendelse af

området ser ikke ud til at påvirke lokaliteten i nævneværdig grad.

Med en længde på 22-28 mm og et vingefang på 25-33 mm er *N. speciosa* Europas mindste vandnymfe. Blandt de danske vandnymfer ligner den mest de to arter af slægten *Ischnura*, især *I. pumilio* (Charp.). Foruden på den ringe størrelse, der normalt ikke overlapper med vore andre arter, kan *N. speciosa* bl.a. kendes på farvetegningen (Fig. 1). Den sammenhængende lyse linie langs hovedets bagkant, i kombination med den på oversiden overvejende mørke, grønt metaliskinnende bagkrop med de tre mere eller mindre lyst tegnede bageste led, er karakteristisk for arten.

De mørke tegninger på bryst og bagkrop har grøn metalglans. Oventil er de lyse tegninger, bl.a. mellem- og bagbrystets sider,

lyseblå eller turkisfarvede, lidt mere grønlig eller rødlig hos hunner. På benene og på kroppens underside går de lyse farver over i hvidgult. Vingemærket er hvidgult med et lidt mørkere parti. De to køn ligner hinanden meget i farvetegningen.

Flyvetiden ligger fra juni til ind i september. Æggene lægges i plantestængler lige under vandoverfladen. Han og hun er ikke koblet sammen under æglægningen (Sandhall, 1987).

Ifølge nogle nøgler til de fuldvoksne europæiske guldsmedelarver (Franke, 1979; Askew, 1988) kan larven af *N. speciosa* bestemmes på følgende kombination af karakterer: Følehorn 6-leddede; midterste gælleblad delt på tværs i dets *distale* halvdel eller udelte (ved en deling er sideranden lidt kraftigere tandet proximalt for denne); gælleblade distalt udtrukket i en skarp spids; kropslængde, inkl. gælleblade, maksimalt 18 mm. Ifølge De Marmels (1984) er gællebladene dog stumpet tilspidsede, og larven desuden karakteriseret ved at have 5-7 børster på hver af mentums palper (maskens flige) samt 1-4 hovedbørster og 1-4 yderligere børster på hver side af selve mentum (maskens udelte led).

Dr. J. van Vondel, Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, takkes for oplysninger om habitatene for *N. speciosa*.

Litteratur

- Askew, R. R., 1988. *The Dragonflies of Europe*. 291 pp. Great Horkeley.
- De Marmels, J., 1984. The genus *Nehalennia* Selys, its species and their phylogenetic relationships (Zygoptera: Coenagrionidae). - *Odonatologica* 13: 501-527.
- De Marmels, J. & Schiess, H., 1977. Zum Vorkommen der Zwerglibelle *Nehalennia speciosa* (Charp. 1840) in der Schweiz (Odonata: Coenagrionidae). - *Vierteljahrschrift der naturforschenden Gesellschaft in Zürich* 122: 339-348.
- Esben-Petersen, P., 1910. Guldsmede, Døgnfluer, Slørvinger og Copeognather (Pseudoneuropterer). - *Danmarks Fauna* 8: 164 pp. København.
- Franke, U., 1979. Bildbestimmungsschlüssel mitteleuropäischer Libellen-Larven (Insecta: Odonata). - *Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde, Serie A* 333: 1-17.
- Hovedstadsrådet, 1989a. Botanisk overvågning i hovedstadsregionen 1982-1989. - *Naturovervågning* 74: 204 pp. Valby.
- 1989b. *Regionplan 1989 for Københavns amt, Frederiksborg amt, Roskilde amt, Københavns kommune, Frederiksberg kommune*. 145 pp. Valby.
- Ris, F., 1909: Odonata. - *Die Süßwasserfauna Deutschlands* 9: 67 pp. Jena.
- Sandhall, Å., 1987. *Trollsländor i Europa*. 251 pp. Stockholm.
- van Vondel, J. & Verdonk, M. J., 1988. The protection of dragonflies (Odonata) and their biotopes. - *Nature and environment series* 38: 182 pp. Strasbourg.